

Jolanta Mędelska
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego

Zaimkowe afiksy nieokreśloności w polszczyźnie północnokresowej

Kilkanaście lat temu zauważyłam, że w tekstach powstałych na obszarach północno-wschodnich formant¹ *-kolwiek* bywa nadużywany kosztem *-ś* i podjęłam próbę wyjaśnienia przyczyn tego zjawiska [Mędelska 1993: 242; 2000: 52-53; 2001: 100-102]. Dziś, dysponując bogatszym i różnorodniejszym materiałem porównawczym, staram się te wcześniejsze ustalenia weryfikować. Tak więc zajmę się tu niedostatecznie zbadanym i jedynie wstępnie zinterpretowanym zagadnieniem wyboru formantu zaimka nieokreślonego *-kolwiek* lub *-ś* we współczesnej polszczyźnie północnokresowej.

Zacznę od naszkicowania zasad repartycji afiksów zaimkowych *-kolwiek* i *-ś* obowiązujących w dzisiejszym języku ogólnopolskim.

Według Romana Laskowskiego:

Zaimki nieokreślone wskazują na obiekt (właściwość, czas, miejsce) w sposób ogólnikowy, nie identyfikując go. [...] Stopień i charakter nieokreśloności bywa tu różny: nieokreśloność z punktu widzenia zarówno nadawcy, jak i odbiorcy sygnalizuje partykuła *-ś*; partykuła *-kolwiek* [...] sygnalizuje nieistotność identyfikacji obiektu [...] wskazywanego przez zaimek [1999: 438].

Ponadto afiks *-ś* wskazuje, że „mówiący nie jest w stanie lub nie ma zamiaru jednoznacznie zidentyfikować obiektu [...]”, afiks *-kolwiek* sygnalizuje, że „dla mówiącego identyfikacja obiektu jest nieistotna [...]” [Laskowski 1998: 335]. Jak jednak zauważa Katarzyna Dróżdź-Łuszczczyk, wyraz

ktoś spełnia wymagania formalne nakładane w przytoczonej definicji na zaimek nieokreślony (tj. zakończenie *-ś*), ale – w zależności od kontekstu – może wskazywać nie tylko na brak identyfikacji, ale również na nieistotność identyfikacji [...] [2007: 19-20].

¹ Ze względu na to, że zaimki stanowią klasę zamkniętą, trudno mówić o aktywności słowotwórczej formantów zaimkowych.

Wśród sześciu podtypów referencji nieokreślonej Renata Grzegorzczkova wyróżnia referencję nieokreśloną dla obu rozmówców [2001: 11-112]. Interesuje nas tu zwłaszcza spostrzeżenie autorki o tym, że wyznacznikami obiektu nieokreślonego dla obu rozmówców są przede wszystkim zaimki *jakiś*, *ktoś*, *coś*, jednakże:

Zaimki te mogą występować także w innych funkcjach, np. [...] kwantyfikacji dowolnej, np. *Oddaj klucze komuś (komukolwiek) w pracowni. Podaj mi jakiś (jakikolwiek) talerz z kredensu* itp. Ta neutralizacja opozycji między *jakiś* i *jakikolwiek* zachodzi w kontekstach odnoszących się do zjawisk nierzeczywistych: przyszłych, możliwych, pożądanых itp., a więc np. w rozkazach, zdaniach dotyczących przyszłości [2001: 114].

Zwróćmy uwagę na podaną przez Grzegorzczkova definicję zaimków z afiksem *-ś*, a mianowicie: *Ktoś powiedział mi o tym* ‘nie pamiętam, kto, nie jest ważne, kto’; *Daj to komuś* ‘nie wiem, komu, i obojętne, kto to będzie’ [2001: 113]. Z definicji tej wypływa wniosek, że we współczesnej polszczyźnie ogólnej *-ś* może być zarówno wykładnikiem nieokreśloności, jak i wykładnikiem kwantyfikacji dowolnej. Z kolei z moich obserwacji wynika, że dziś afiks *-ś* wypiera *-kolwiek* w funkcji kwantyfikacji dowolnej. Działa tu zasada ekonomii i zasada mniejszego wysiłku (afiks *-ś* jest znacznie krótszy i łatwiejszy do wymówienia niż *-kolwiek*), wypieraniu zaś sprzyja bliskość funkcjonalna omawianych afiksów. Poza tym zaimki z afiksem *-kolwiek* nie są dziś neutralne, są nacechowane stylistycznie (zob. *ktokolwiek* z kwalifikatorem *książk.* w USJP), co ogranicza zakres ich użycia i skłania do częstszego wykorzystywania formacji z *-ś* (także w funkcji dotąd charakterystycznej dla *-kolwiek*).

Tymczasem w powojennym północnokresowym dialekcie kulturalnym obserwowano zjawisko odwrotne, w nim bowiem nierzadko zaimki² z afiksem *-kolwiek* pojawiały się w takich kontekstach, w jakich w polszczyźnie etnicznej użyto by zaimków z afiksem *-ś*, por. dwa wyraziste przykłady: *W kącie ogródka rozrosły się boże drzewko, lilie i jakiekolwiek piękne drzewko* [Marszałek kart.]; [...] *wszędzie jedzie, kiedykolwiek i kark skręci* [Mędelka 1993: 242]³.

² W szerokim, tradycyjnym rozumieniu tej klasy wyrazów.

³ Nie analizuję podawanych przykładów, nie parafrazuję ich, ponieważ czytelnik może sam podstawić *-ś* na miejsce *-kolwiek* i stwierdzić, który afiks w analogicznym współczesnym tekście ogólnopolskim byłby w jego odczuciu bardziej naturalny. Konteksty są czytelne, wystarczające, by test można było przeprowadzić samodzielnie. Czytelnik dysponuje taką samą wiedzą o treści przykładów i funkcji użytych w nich zaimków, jak pisząca te słowa. Niektóre przykłady są niewątpliwie dewiacyjne (np. obie podane ilustracje), inne dopuszczają użycia wariantowe, jak to było w przykładzie przytoczonym wyżej za R. Grzegorzczkova: *Podaj mi jakiś (jakikolwiek) talerz z kredensu*, jednak – moim zdaniem – Polacy z centrum chętniej wybraliby także w tym kontekście afiks *-ś*, czyli zaimek *jakiś*. Mówimy odruchowo raczej: *Podaj mi jakiś talerz z kredensu* niż *Podaj mi jakikolwiek talerz z kredensu*. Dopiero zapytani: *A jaki?* Odpowiadamy: *Jakikolwiek*, uściślając tym samym absolutnie jednoznacznie, że jest nam obojętne, jaki to będzie talerz.

W pracach o polszczyźnie północnokresowej pióra innych autorów nie napotkałam żadnej wzmianki o nadużywaniu afiksu *-kolwiek* kosztem *-ś*. Niemniej istnieje dokumentacja materiałowa – wprawdzie stosunkowo skromna – interesujących nas tu osobliwych użyć zaimków z *-kolwiek*. Komplekowałam ją, studiując uważnie źródła północnokresowe, opublikowane zbiory tekstów gwarowych pochodzących zza północno-wschodniej granicy etnicznej oraz publikacje innych badaczy.

Osobno przedstawię tu poświadczenia z obszaru wileńsko-dyneburskiego, podanego głównie wpływom wschodniosłowiańskim, osobno – z terenów kowieńsko-żmudzki, na których obserwowano – obok wpływów wschodniosłowiańskich – silniejsze niż na obszarze wileńsko-dyneburskim oddziaływanie języka litewskiego. Podział materiału językowego uwzględniający zasięg terytorialny poszczególnych wystąpień powinien ułatwić interpretację opisywanego zjawiska, uczynić ją bardziej wiarygodną.

Obszar wileńsko-dyneburski

Z powojennego dialektu kulturalnego mamy wyraziste przykłady interesujących nas tu osobliwych użyć *-kolwiek* odzwierciedlone w wydawnictwach książkowych publikowanych na Litwie (pisanych w języku polskim przez miejscowych Polaków albo też tłumaczonych na polski z rosyjskiego), np.⁴: [...] *każdemu z was cokolwiek się podobało w Wilniusie; Nie śmieć się ze starych ludzi, bo sam też kiedykolwiek się zestarzejesz* [Marszałek, kart.], oraz w prasie wileńskiej, mianowicie w „Czerwonym Sztandarze” (por. m.in.: *Gdyby tak każdy [...] pomagał Jadzi cokolwiek zrobić w domu, byłoby lepiej; Każde miasto różni się czymkolwiek od innego; Kiedykolwiek [...] na pewno się opamiętają* [Mędelka 2001: 100-10]).

W powojennych gwarach północnokresowych wyrosłych na gruncie białoruskim napotkano omawianą osobliwość na Braśławszczyźnie, por.: *na fotach jest gdziekolwiek to wszystko* [Maryniakowa, Grek-Pabisowa, Zielińska 1996: 25], *jaszczco do kogokolek zajdziecie* [Stelmaczonek 2004: 116], *Czy tam sanki ukuć, czy tam jeszcze cokolwiek zrobić* [Stelmaczonek 2004: 120], na Witebszczyźnie, por.: *nie, u nas nie mówili, może gdziekolwiek nazywali* [Grek-Pabisowa, Maryniakowa 1999: 78], na Wileńszczyźnie, por.: *dzieciom to trzeba [kupić] cokolwiek innego* [Rutkowska 1999: 41].

Obszar kowieńsko-żmudzki

W północnokresowym dialekcie kulturalnym pozostającym pod wpływem języka litewskiego mamy – wprawdzie nieliczne i niezbyt wyraziste – przykłady wcześniejsze pochodzące z dwudziestolecia międzywojennego: – [Do przechodnia

⁴ Łącznie 27 wystąpień.

na kowieńskiej ulicy] *Czy można kupić gdziekolwiek gazetę polską?* [Paszkievicz 1939: 24]; [...] *czy nie można jakkolwiek pomóc Zygmuntowi* [Staniewicz 1939: 41]; [...] *zawsze mu asystował ktokolwiek ze straży* [Staniewicz 1939: 44]⁵.

Przykłady użyć osobliwych pochodzące z okresu powojennego wyekscerpowano z wydawnictw książkowych (z ich części litewskiej⁶), por. m.in.⁷: *Ojciec lubi wieczorami czytać gazety, mama cokolwiek szyć; Wywróci kiedykolwiek wiatr lipę na chlewy; [...] do autobusu przyjmują tylko tych, którzy mają bilety i kogokolwiek odprowadzają* [Marszałek, kart.], oraz z prasy wileńskiej (z polskiej mutacji litewskiego miesięcznika „Kobieta Radziecka”), por. m.in.⁸: *Weź sobie synku. Kup sobie cokolwiek – czule rzekł, kładąc pieniądze; Wciąż zaś obiecywał kiedykolwiek kupić i ładną lalkę* [Mędelka 2000: 52-53] oraz m.in.⁹: *Nadmierne pragnienie może być objawem jakiegokolwiek choroby, np. cukrzycy; Ależ go od razu ktokolwiek weźmie, zobaczysz* [Mędelka 2001: 101-102]. Jest też przykład z języka odautorskiego napotkany w artykule I. Adomavičiūtė-Čekmonienė i V. Čekmonasa, por.: *Dzieci z zamożnych rodzin mogły znać język litewski, jeżeli ktokolwiek¹⁰ z rodziców – najczęściej kobiety – znały go w większym lub mniejszym stopniu* [Adomavičiūtė-Čekmonienė, Čekmonas 1999: 37].

Poświadczenia z dialektów ludowych pochodzą z wyspy litewskiej położonej w okolicach wsi Gerwiaty¹¹ (obwód grodzieński): *poprosiła rodziców, żeby oni jej ‘ją’ schowali dziecko’ ak* [Судник 1975: 217] oraz z gwar kowieńskich: *może gdziekolwiek tam u kogoś była* [Zielińska 2002: 144], *czasem jeździłam cokolwiek tam kupić* [Zielińska 2002: 145], *ty pomóż mnie jakikolwiek domek stawicz* [Sawaniewska-Mochowa 1996: 74].

Interpretacja

Brak wcześniejszych niż XX-wieczne przykładów nadużywania afiksu *-kolwiek* kosztem *-ś* oraz brak wzmianek o tym zjawisku w literaturze przedmiotu nasuwa przypuszczenie, że badacze nie zwracali uwagi na interesujące nas tu wypadki, ponieważ do początków XX stulecia były one zgodne z normą ogólnopolską. Jednakże źródła przejrane pod kątem występowania w nich afiksu *-kolwiek* na miejscu dzisiejszego *-ś* (m.in. SL) nie dostarczyły potrzebnych dowodów.

⁵ Wydaje się też, że i w następującym kontekście Polak z centrum użyłby raczej zaimka *coś* niż *cokolwiek*: *Co panu podać? – Cokolwiek ze świniny* („Nasz Kalendarz” 108).

⁶ Czyli z tekstów pisanych po polsku przez Litwinów lub tłumaczonych z języka litewskiego na polski.

⁷ Łącznie 27 wystąpień.

⁸ Łącznie 33 przykłady.

⁹ Łącznie 180 przykładów.

¹⁰ W ogpól.: *któś z rodziców*.

¹¹ O sytuacji językowej w tej wsi (także w ujęciu historycznym) pisze A. Romańczuk [Романчук 1990].

Pierwsze wyjaśnienie zjawiska nadużywania afiksu *-kolwiek* kosztem *-ś* w po-wojennym północnokresowym dialekcie kulturalnym brzmiało następująco:

Przyczyną tego zaburzenia może być niesymetryczność funkcjonalna polskiej partykuły *-kolwiek* i jej rosyjskiego odpowiednika słownikowego *-нибудь*. Wszystkie wynotowane użycia osobliwe sprawiają wrażenie replik słowotwórczych opar-tych na mechanicznym odwzorowaniu odpowiedniości *-нибудь*¹² – *-kolwiek*, por. ros. *Когда-нибудь и я напишу о себе* i pol. *Kiedyś i ja napiszę o sobie*” [Mędelska 1993: 242].

Po odnalezieniu kolejnych przykładów występowania *-kolwiek* na miejscu ogpol. *-ś* nadal upatrywałam genezy zmian w oddziaływaniu języka rosyjskiego. Na korzyść takiej interpretacji – poza wskazanym w powyższym cytacie mecha-nicznym tłumaczeniem partykuł¹³ – zdawało się przemawiać późne ujawnienie się omawianego zjawiska [Mędelska 2000: 53] oraz wyraźne zwiększenie się liczby poświadczeń wraz z upływem czasu, czyli wraz z umacnianiem się rosyjskiego w roli podstawowego języka państwowego na Litwie [Mędelska 2001: 102].

Jak wykazał zamieszczony wyżej przegląd poświadczeń, interesujące nas tu zjawisko jest znane zarówno na obszarze poddanym głównie wpływom wschod-

¹² Polskiemu afiksowi *-kolwiek* odpowiada też rosyjski *-либо*, synonim *-нибудь*, zdecydowanie rzadziej jednak używany, nacechowany stylistycznie (por.: „[...] слова с постфиксами *-нибудь* и *-либо*, являющиеся синонимами (слова с *-либо* имеют более книжную окраску), всегда обозначают такой неопределенно мыслимый предмет или признак, который сам по себе, в своем конкретном содержании для говорящего безразличен” [Шведова, Лопатин 1989: 204]) i – jak wynika ze sposobu opracowania odpowiednich haseł w słownikach definicyjnych języka rosyjskiego – drugoplanowy. Leksykografowie opisują jednostkę *кто-либо* tylko przez odesłanie do *кто-нибудь*, a nie odwrotnie, mimo że to właśnie *кто-либо* jest alfabetycznie pierwsza (zob. SRJa czy też nowszy BTSRJa). Tak więc przypuszczenie wyrażone przeze mnie w 1993 r. można uzupełnić, dodając, że przyczyną omawianej zmiany może być automatyczne przyporządkowywanie rosyjskim afiksom *-нибудь* i *-либо* polskiego *-kolwiek*, z pominięciem rzeczywistych relacji przekładowych, czyli częstych odpowiedniości tekstowych w rodzaju: *кто-нибудь* – *ктоś*, *кто-либо* – *ктоś*. Z tych właściwych relacji zdają sprawę nowsze słowniki przekładowe, por.: *кто-либо* – *ktokolwiek*, *ктоś*; *кто-нибудь* – *ктоś*, *ktokolwiek* (WSRP) czy nawet *кто-либо* – 1. *ктоś* 2. *ktokolwiek*; *кто-нибудь* – *ктоś* (WSRPKR).

¹³ „Otóż we współczesnym języku rosyjskim partykuła *-нибудь* ‘obojętnie (kto, co, jaki...)’ ma o wiele szerszy zakres niż jej polski odpowiednik znaczeniowy *-kolwiek* [Червенкова 1974: 15; Николаева 1983: 343; Кобозева 181: 165]. Polskich zaimków z partykułą *-ś* ‘nie wiadomo (co, kto, jaki...)’ używa się praktycznie bez ograniczeń [Wójcik 1973: 141]. Tradycyjna para przekładowa ros. *-нибудь* – pol. *-kolwiek* nie sprawdza się w tekstach, *-нибудь* bowiem ma najczęściej translata *-ś* [Mędelska 1992: 30; Turkowska 1980: 44-69; Bogusławski, Karolak 1973: 274-277; Cieślakowa 1965: 45-84] (por.: *Купи себе что-нибудь* – *Kup sobie coś*; *Сидит где-нибудь в тени* – *Siedzi gdzieś w cieniu*; *Обещал когда-нибудь купить красивую куклу* – *Obiecał kupić kiedyś ładną lalkę*). W badanych tekstach używano partykuły *-kolwiek* w funkcjach charakterystycznych dla ros. partyku-ły *-нибудь*” [Mędelska 2000: 53].

niosłowiańskim, jak i na obszarze poddanym wpływowi litewskiemu. Zastanawia jednak to, że przykłady zaczerpnięte z powojennej prasy wileńskiej w przytłaczającej większości pochodzą z polskiej mutacji litewskiego miesięcznika „Kobieta Radziecka”¹⁴, natomiast w przygotowywanym w Wilnie przez miejscowych Polaków „Czerwonym Sztandarze”¹⁵ jest ich znacznie mniej. W pracy Mędełska 2000: 52-53 z CS mieliśmy 21% poświadczeń, z KR – 79%, w Mędełska 2001: 100-102 – 8% z CS i aż 92% z KR¹⁶. Te proporcje mogłyby z kolei wskazywać na oddziaływanie języka litewskiego jako czynnik sprawczy zaburzeń repartycji omawianych tu formantów zaimkowych.

Z informacji podanej w podręczniku języka litewskiego wynika, że litewskie zaimki nieokreślone dzielą się funkcjami analogicznie do zaimków rosyjskich: *kažin*¹⁷ odpowiada postfiksowi *-mo*, *nors* – postfiksowi *-niбудь*, por. odpowiedniości: *kažin kas* – *кто-то, что-то*, *kažin koks*, *kažin kuris* – *какой-то*, *kas nors* – *кто-нибудь, что-нибудь*, *koks nors*, *kuris nors* – *какой-нибудь* [Orvidienė 1964: 304], por. też w LRKŽLRS pary: *kas nors* – *кто-нибудь, что-нибудь* czy *koks nors* – *какой-нибудь* oraz: *kažin kas* – *кто-то, что-то*, *kažin koks* – *какой-то*. Ilustracje tekstowe w RLKŽ także zdają się wskazywać na symetrię znaczeniowo-funkcjonalną rosyjskich i litewskich zaimków nieokreślonych, por. w haśle *кто-нибудь* przykład: *позови кого-нибудь – раšauk ką nors*¹⁸, w haśle *как-нибудь*: *надо как-нибудь помочь ему – reikia kaip nors jam padėti*¹⁹ czy też w haśle *какой-нибудь*: *дайте мне какую-нибудь книгу – duokite man kokią nors knygą*²⁰. Mogą to być jedynie tzw. odpowiedniości słownikowe, nie zawsze sprawdzające się w tekstach, tak jak to jest w wypadku wspomnianych wyżej rosyjsko-polskich par przekładowych (por. słownikowe *кто-нибудь* – *ktokolwiek* i jednak bardzo częste tekstowe *кто-нибудь* – *ktoś*). Że to się zdarza, zdają się wskazywać takie odpowiedniości, jak: *kažin kur* – *где-то, где-нибудь* [LRKŽLRS].

Niektóre słowniki litewsko-polskie zdają sprawę z możliwości dwojakiego przekładania na polski litewskiego słówka *nors*, por.: *kas nors* – *ktoś, coś, ktokolwiek, cokolwiek*, *koks nors* – *jakikolwiek, jakiś, kuris nors* – *któryś, którykolwiek*

¹⁴ Dalej KR.

¹⁵ Dalej CS.

¹⁶ W Mędełska 2001: 100-102 podano aż 180 przykładów, w tym 171 z „Kobiety Radzieckiej”. Były to następujące postaci: *kiedykolwiek* (67 wystąpień), *ktokolwiek* (51), *jakikolwiek* (19), *gdziekolwiek* (16), *cokolwiek* (14), *jakkolwiek* (10), *którykolwiek* (4).

¹⁷ Partykułę *kažin* można skracać. Tworzy ona wówczas wraz z zaimkiem jeden wyraz, np. *kažkas*, *kažkoks*, *kažkuris* [DLKG 252].

¹⁸ W polszczyźnie ogólnej mielibyśmy tu afiks *-ś*, a nie *-kolwiek* (*zawołaj kogoś*), do neutralizacji bowiem *-ś* i *-kolwiek* dochodzi – przypomnijmy – w rozkazach, w zdaniach dotyczących przyszłości [Grzegorzczkowska 2001: 114].

¹⁹ Por. w polszczyźnie ogólnej: *trzeba mu jakoś pomóc* (a nie: *jakkolwiek*).

²⁰ Por. w polszczyźnie ogólnej: *proszę mi dać jakąś książkę* (a nie: *jakkolwiek*).

[KLLKŽ]. Por. też zapisy w słownikach polsko-litewskich: *coś – kažkas, kas nors* [LLKŽ, TLLKŽ].

Tak więc trzeba chyba uznać oddziaływanie języka litewskiego za jedną z przyczyn (obok wpływu języka rosyjskiego) zastępowania afiksu *-ś* przez *-kolwiek* we współczesnej polszczyźnie północnokresowej. Użytkownicy tej terytorialnej odmiany języka polskiego, odcięci od głównego nurtu mowy ojczystej, poddani wpływom obcych systemów językowych, silnie zaburzających ich i tak niewyro-bione poczucie językowe, nie radzili sobie z wariantami, oczekiwali od autorów prac poprawnościowych podawania jasnych, klarownych, bezwyjątkowych zasad. W tych wypadkach, kiedy ustalenie takich prostych przepisów normatywnych nie było możliwe, nie potrafili skutecznie przeciwdziałać interferencji płynącej z obcego podłoża językowego. Tak właśnie jest – jak się wydaje – w wypadku repartycji afiksów *-ś* i *-kolwiek*. Użytkownicy polszczyzny północnokresowej postępują słusznie, wprowadzając automatycznie *-ś* na miejsce ros. *-mo* czy lit. *kažin*, ale gubią się w wypadku ros. *-нибыдь* i lit. *nors*, których polski odpowiednik zależy od kontekstu, a także od uzusu, więc wymaga nie tyle znajomości zasady wyboru, ile wyrobionego poczucia językowego. Zatem spośród dwóch możliwych afiksów: *-ś* i *-kolwiek* wybierają *-kolwiek* (m.in. dlatego, że *-ś* jest już obciążony funkcjonalnie jako odpowiednik *-mo* i *kažin* – w ich odczuciu – jednoznaczny).

Wykaz skrótów bibliograficznych

- Adomavičiūtė-Čekmonienė I., Čekmonas V., 1999, *Polskojęzyczna wysepka pod Onikszta-mi, której dziś już nie ma (z historii języka polskiego na Litwie rdzennej)*, J. Rieger (red.), *Studia nad polszczyzną kresową*, t. IX, Warszawa, s. 33-55.
- Bogusławski, Karolak, 1973, *Gramatyka rosyjska w ujęciu funkcjonalnym*, Warszawa.
- Cieślíkowa A., 1965, *Partykuła -kolwiek w historii i dialektach języka polskiego*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego” z. 15, s. 45-84.
- Drózdź-Łuszczak K., 2007, *Osobliwość ktoś jako zaimka nieokreślonego*, „Poradnik Językowy”, nr 4, s. 18-24.
- Grek-Pabisowa I., Maryniakowa I., 1999, *Współczesne gwary polskie na dawnych kresach północno-wschodnich* (Eksploracja terenowa i rozpisanie tekstów przy udziale Małgorzaty Ostrówki i Anny Zielińskiej), Warszawa.
- Grzegorzczkowska R., 2001, *Wprowadzenie do semantyki językoznawczej*, Warszawa.
- Laskowski R., 1998, *Zaimek*, [w:] R. Grzegorzczkowska, R. Laskowski, H. Wróbel (red.), *Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia*, t. 1-2, Warszawa.
- Laskowski R., 1999, *Zaimki nieokreślone*, [w:] S. Urbańczyk, M. Kucała (red.), *Encyklopedia języka polskiego*, Wrocław – Warszawa – Kraków.
- Marszałek, kart., *Kartoteka osobliwości językowych podręczników, książek, broszur, materiałów propagandowych wydawanych po polsku na radzieckiej Litwie* (własność Marka Marszałka).

- Maryniakowa I., Grek-Pabisowa I., Zielińska A., 1996, *Polskie teksty gwarowe z obszaru dawnych kresów północno-wschodnich*, Warszawa.
- Medelska J., 1992, *Zaimek w polsko-rosyjskiej konfrontacji przekładowej*, Bydgoszcz.
- Mędełska J., 1993, *Język polski na Litwie w dziewiątym dziesięcioleciu XX wieku*, Bydgoszcz.
- Mędełska J., 2000, *Język polskiej prasy wileńskiej (1945-1979)*, t. II: *Lata 1945-1959*, Bydgoszcz 2000.
- Mędełska J., 2001, *Język polskiej prasy wileńskiej (1945-1979)*, t. III: *Lata 1960-1979*, cz. 1: *Fonetyka, słowotwórstwo, fleksja, składnia*, Bydgoszcz.
- Orvidienė E., 1964, *Lietuvių kalbos vadovėlis*, Vilnius.
- Paszkievicz O. J. (oprac.), 1939, *Rozmówki polsko-litewskie*, Kaunas.
- Rutkowska K., 1999, *Słownictwo zimowych obrzędów dorocznych na Wileńszczyźnie*, [w:] J. Rieger (red.), *Język polski dawnych Kresów Wschodnich*, t. II. *Studia i materiały*, Warszawa, s. 27-46.
- Sawaniewska-Mochowa Z., 1996, *Teksty gwarowe z Kowieńszczyzny z komentarzem językowym*, [w:] J. Rieger (red.), *Język polski dawnych Kresów Wschodnich*, t. I. *Studia i materiały*, Warszawa, s. 71-77.
- Staniewicz Z., 1939, *Wspomnienia o Zygmuncie Sierakowskim – naczelnym wodzu Powstania styczniowego na Litwie i Żmudzi (Wyjątki z pamiętnika Jana Staniewicza)*. Opracował i wydał Zygmunt Staniewicz, Kaunas.
- Stelmaczonek A., 2004, *O języku polskim na Brastawszczyźnie*, [w:] J. Rieger (red.), *Studia nad polszczyzną kresową*, t. XI. *Dawna i współczesna polszczyzna na Kresach*, Warszawa, s. 103-122.
- Turkowska M., 1980, *Polskie i rosyjskie leksykalne wykładniki niewyznaczoności*, [w:] M. Blicharski (red.), *Semantyka w badaniach konfrontatywnych*, Katowice, s. 44-69.
- Wójcik T., 1973, *Gramatyka języka rosyjskiego*, Warszawa.
- Zielińska A., 2002, *Polska mniejszość na Litwie Kowieńskiej. Studium socjolingwistyczne*, Warszawa.

* * *

- Кобозева И. Н., 1981, *Опыт прагматического анализа -то и -нибудь местоимений*, «Известия АН СССР» т. 40, с. 165-173.
- Николаева Т. Н., 1983, *Функциональная нагрузка неопределенных местоимений в русском языке и типология ситуаций*, «Известия АН СССР» т. 42, с. 342-354.
- Романчук А., 1990, *Из истории лингвистической ситуации в деревне Гервиаты и её окрестностях*, [w:] M. Kondratiuk (red.), *Wałto-słowiańskie związki językowe*, Wrocław – Warszawa – Kraków, s. 309-315.
- Судник Т. М., 1975, *Диалекты литовско-славянского пограничья. Очерки фонологических систем*, Москва.
- Червенкова Р. И., 1974, *Неопределенные местоимения на -нибудь и -либо*, «Русский язык в школе» № 1, с. 14-20.
- Шведова Н. Ю., Лопатин В. В., 1989, *Краткая русская грамматика*, Москва.

Skróty słowników i encyklopedii

- BTSRJα – С. А. Кузнецов (red.), *Большой толковый словарь русского языка*, Санкт-Петербург 1996.
- DLKG – V. Ambrazas (red.), *Dabartinės lietuvių kalbos gramatika*, Vilnius 1996.
- GWJPM – R. Grzegorzczkova, R. Laskowski, H. Wróbel (red.), *Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia*, t. 1-2, Warszawa 1998.
- KLLKŽ – A. Kalėda, B. Kalėdienė, M. Niedzwiecka, *Lietuvių-lenkų kalbų sąryšis*, Vilnius 1991.
- LLKŽ – V. Vaitkevičiūtė, *Lenkų-lietuvių kalbų sąryšis*, Vilnius 1994.
- LRKŽLRS – A. Lyberis, *Lietuvių-rusų kalbų sąryšis. Литовско-русский словарь*, Vilnius 2001.
- PSWP – H. Zgółkova (red.), *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, t. 1-50, Poznań 1994-2005.
- RLKŽ – J. Baronas, *Rusų lietuvių sąryšis*, Kaunas 1923.
- SL – S. B. Linde, *Słownik języka polskiego*, t. I-VI, Warszawa 1807-1814.
- SRJα – А. П. Евгеньева, *Словарь русского языка*, т. 1-4, Москва 1981-1984.
- TLLKŽ – J. Talmantas, *Lenkų-lietuvių kalbų sąryšis*, Vilnius 1955.
- USJP – S. Dubisz (red.), *Uniwersalny słownik języka polskiego*, t. 1-6, Warszawa 2003.
- WSRP – A. Mirowicz, I. Dulewicz, I. Grek-Pabisowa, I. Maryniakowa, *Wielki słownik rosyjsko-polski*, Warszawa 2001.
- WSRPKPR – J. Wawrzyńczyk (red.), *Wielki słownik rosyjsko-polski z kluczem polsko-rosyjskim*, Warszawa 2004.

Skróty źródeł

- CS – „Czerwony Sztandar“. Organ KP(b) Litwy. Wilno 1953-1979.
- KR – „Kobieta Radziecka“. Ilustrowany miesięcznik społeczno-polityczny i literacki, Wilno 1952-1979.

SUMMARY

Prominal Affixes of Indefiniteness in the Northern Borderland Polish

The author deals with the underdescribed problem of choosing the formant of the indefinite pronoun *-kolwiek* or *-ś* in the contemporary Northern Borderland Polish, namely the overuse of the affix *-kolwiek* at the expense of *-ś* (for instance: *W kącie ogródka rozrosły się boże drzewko, lilie i jakiegokolwiek piękne drzewko*). The heretofore explanation of this peculiarity, i.e. functional asymmetry of the Polish affix *-kolwiek* and its Russian dictionary equivalent *-нибудь*, was completed by the author who points at Lithuanian as the accomplice (together with Russian) of substituting affix *-ś* with *-kolwiek*. Lithuanian indefinite pronouns share functions analogically to Russian pronouns: *kažin* corresponds to the affix *-mo*, *nors* to the affix *-нибудь*. The case of *-kolwiek* superseding *-ś* is commonly observed in Northern Borderland references that were influenced by Lithuanian.